

Chris Kuiper over het uitvoeren van actieonderzoek

Project Lerend Transformeren

Het project Lerend Transformeren nadert de eindfase. Vijftien aanbieders van hulp voor kinderen en jongeren hebben het afgelopen jaar actieonderzoek uitgevoerd. Om op die manier een verandering op gang te brengen in de organisatie.

Het project is gefinancierd door ZonMw en wordt begeleid door TNO. Het Nederlands Jeugdinstituut en vijf academische werkplaatsen zijn betrokken bij dit project.

Dr. Chris Kuiper is Lector Transformaties in de Zorg voor Jeugd bij Kenniscentrum SW&TP bij Hogeschool Leiden. Ook is hij Kwaliteitscontroller Zorg en Onderwijs en Innovatiemanager iHUB- ontwikkelplein bij Horizon Jeugdzorg en Onderwijs.

Chris Kuiper heeft veel ervaring met het uitvoeren van actieonderzoek. Binnen het project Lerend Transformeren deelt hij zijn kennis en kunde over deze bijzondere manier van onderzoek doen.

Wat is actieonderzoek?

‘Actieonderzoek is sociaal onderzoek waarbij sociale systemen niet alleen onderzocht worden, maar ook wordt gezocht naar oplossingen van problemen om te komen tot sociale veranderingen. Het gaat in actieonderzoek altijd om échte kwesties of problemen uit de praktijk. Co-creatie, meebeslissen, dialoog, dat is actieonderzoek. Alle betrokkenen dragen bij. Verder is actieonderzoek context gebonden. De uitkomsten zijn niet te generaliseren. In sommige gevallen kunnen de uitkomsten wel toepasbaar zijn in een vergelijkbare organisatie.’

Welk soorten actieonderzoek zijn er?

‘Er bestaan verschillende soorten onderzoek: beschouwend of participierend. Praktijkgericht onderzoek wordt gedaan met de intentie de praktijk te veranderen en daarmee te verbeteren. Een specifieke vorm van veranderen door onderzoek is participatief actieonderzoek. Actieonderzoek heeft te maken met emancipatie, veranderen en reflecteren. Actieonderzoek is méér dan alleen onderzoek. In actieonderzoek zijn de actieonderzoekers de expert!’

De stem van ouders en professionals in actieonderzoek

Chris Kuiper benadrukt dat het vaak een selecte groep is die onderzoek doet. De jongeren, ouders en professionals waar het over gaat doen vaak niet mee. Dat is wel essentieel in actieonderzoek. ‘Laten we daarom zorgen dat we in de actieonderzoeken met de juiste mensen in dialoog gaan. Neem de stem van ouders en professionals mee in actieonderzoek’. Gezamenlijk wordt vastgesteld wat er in het onderzoek bereikt of veranderd moet worden en welke kennis daarvoor nodig is.

Aandacht voor doenvermogen

‘Mijn dochter zei vroeger wel eens: Waarom noemen jullie het eigenlijk wetenschap en geen denkschap? Jullie weten niet dat het zo is, maar denken het...’

‘In Nederland zetten we veel in op denkvermogen. Het is in projecten lastig om de stap te maken van een papieren werkelijkheid naar actie. Nadat een plan wordt opgeleverd, verwacht men dat iedereen in de organisatie uit zichzelf in actie komt. Die stap is juist het moeilijkste wat er is! Door te doen, leer je. Iets zelf ervaren is een andere prikkel

‘In actieonderzoek koppel je denken en doen aan elkaar.’

tot leren dan het lezen van stukken. Een actieonderzoeksplan is niet genoeg om te zorgen dat organisaties veranderen. Om in actie te komen heb je de persoonskenmerken temperament, zelfcontrole en overtuiging nodig.’

‘Denken en doen heb je samen nodig om te komen tot verbetering. En dat is nou juist het bijzondere van actieonderzoek. In actieonderzoek koppel je denken en doen aan elkaar.’

Figuur: [Weten is nog geen doen](#), WRR, 2017.

Mentale ruimte in actieonderzoek

‘Denken en doen is makkelijker wanneer je mentale ruimte hebt. Als mensen – ouders of jeugdigen in de jeugdhulp, of collega’s in jouw organisatie – in paniek zijn of zich veel zorgen maken, hebben zij niet voldoende mentale ruimte om helder na te denken. Zeg tijdens het actieonderzoek tegen je collega’s ‘vanaf nu gaat alles anders’ en er ontstaan blinde paniek. Met als gevolg geen mentale ruimte om te denken en doen. Het is goed om hier als actieonderzoeker rekening mee te houden. Door stress te verminderen bij collega’s ontstaat meer mentale ruimte om te denken en te doen.’

Wat maakt actienderzoek anders dan ‘gewoon’ onderzoek?

‘Als je daadwerkelijk doet, denkt, reflecteert en daardoor leert, ben je continue aan het vernieuwen. Je wacht niet tot product helemaal af is, de vernieuwing groeit in samenspel met mensen in de praktijk. Bedenken, ervaren en implementeren in één. Dat is actieonderzoek.’

Metten in actieonderzoek

Actieonderzoek hoeft niet ingewikkeld of groot te zijn om impact te hebben. Meten hoeft niet ingewikkeld te zijn. Chris Kuiper schetst een illustrerend voorbeeld. ‘Op de afdeling neurologie in het ziekenhuis wilde men de kosten van het handdoekverbruik verminderen. Aan de medewerkers in het team werd gevraagd wat ervoor nodig zou zijn om dat te bereiken. Er werd tegen deze medewerkers gezegd dat ze de helft van de besparingen voor verbetering op de afdeling konden gebruiken. Het aantal waszakken met handdoeken werd tijdens deze fase geteld. Uiteindelijk is er meer dan 50% van het handdoek gebruik verminderd. Zo zie je maar, het tellen van waszakken met handdoeken is geen ingewikkelde meetmethode in een ingewikkeld wetenschappelijk onderzoek. Wel had het tot gevolg dat medewerkers bewuster omgingen met het gebruik van handdoeken. Meten kan dus simpel zijn! Maak het praktisch, stel jezelf de vraag: waar gaat het om? Denk aan tellen, of ervaringen beschrijven in een dagboek. Alle mixed methods zijn mogelijk in actieonderzoek.’

‘Actieonderzoek gaat ervan uit dat je praktijk en theorie, actie en onderzoek, veranderen en begrijpen niet los van elkaar kunt zien.’

ACTIEONDERZOEK IS:

-meer dan alleen tellen en meten
-een verandering van denken naar doen

‘Doe het actieonderzoek niet alleen, maar in dialoog!’

Wat wil je organisaties en actieonderzoekers (in sp ) meegeven over actieonderzoek?

‘Iedereen is onderzoeker. Onderzoeken is onder andere goed luisteren en keuzes maken. Weet je wat er speelt? Actieonderzoek doe je niet alleen, maar in dialoog. En stel je (op basis daarvan) prioriteiten? De grote kunst is om met elkaar de koers vast te houden en continue de vraag aan elkaar te stellen: zit ik nog op het goede spoor? Pak de mentale vrijheid die nodig is om te denken en te doen!’

Benieuwd naar de resultaten van het project Lerend Transformeren?

[Klik hier](#) voor meer informatie over het slotsymposium op 8 april 2019.

